

مجموعه‌ی

پیش‌درآمدها و رنگ‌های
استاد علی‌اکبر شهنازی
برای کمانچه

تنظیم و اجرا
رضا پرویززاده

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور
تهران، پل چوبی، خیابان حقوقی، شماری ۴۲، طبقه‌ی همکف
کدپستی ۱۶۱۱۹۷۵۵۱۶
تلفن: ۷۷۵۰۲۴۰۰ فکس: ۷۷۵۰۶۵۵۳
www.mahoor.com
info@mahoor.com

مجموعه‌ی
پیش‌درآمدها و رنگ‌های علی‌اکبرخان شهنازی
برای کمانچه

تنظیم و اجرا
رضا پرویززاده

صدابردار: رضا پرویززاده
پالایش صدا: یاسر فلاح‌پور
تاریخ ضبط: ۱۴۰۰

تصویرگری جلد	ملیحه محسنی
گرافیک	سارا موسوی
چاپ اول	۱۴۰۰
تعداد	۱۰۰۰ جلد
لیتوگرافی	باران
چاپ و صحافی	معرفت

© حق چاپ محفوظ است.

شایم: ۴-۸۵-۸۰۲۶۲۸-۰۰-۹۷۹ ISMN: 979-0-802628-85-4

فهرست

۶	پیش گفتار
۷	نشانه‌ها

سی دی ۱

۱۵	۰۵:۲۸	۱. پیش درآمد شور
۱۸	۰۱:۳۴	۲. رنگ شور
۲۰	۰۴:۰۱	۳. پیش درآمد ابوعطا
۲۲	۰۲:۱۶	۴. رنگ ابوعطا
۲۴	۰۳:۴۵	۵. پیش درآمد بیات ترک ۱
۲۶	۰۳:۰۰	۶. رنگ بیات ترک ۱
۲۸	۰۳:۰۸	۷. پیش درآمد بیات ترک ۲
۳۰	۰۳:۰۵	۸. رنگ بیات ترک ۲
۳۲	۰۷:۲۵	۹. پیش درآمد افشاری ۱
۳۵	۰۲:۴۳	۱۰. رنگ افشاری ۱
۳۷	۰۴:۵۸	۱۱. پیش درآمد افشاری ۲
۳۹	۰۳:۱۴	۱۲. رنگ افشاری ۲
۴۱	۰۶:۲۳	۱۳. پیش درآمد دشتی
۴۴	۰۳:۴۳	۱۴. رنگ دشتی
۴۶	۰۲:۴۴	۱۵. پیش درآمد سه‌گاه (جنگ)
۴۸	۰۵:۲۰	۱۶. پیش درآمد سه‌گاه (صلح)
۵۰	۰۲:۴۸	۱۷. رنگ سه‌گاه

سی دی ۲

۵۲	۰۵:۳۵	۱۸. پیش درآمد چهارگاه
۵۵	۰۳:۱۹	۱۹. رنگ چهارگاه ۱
۵۸	۰۳:۰۴	۲۰. رنگ چهارگاه ۲
۶۰	۰۵:۱۱	۲۱. پیش درآمد ماهور ۱
۶۳	۰۲:۰۵	۲۲. رنگ ماهور ۱
۶۵	۰۵:۳۹	۲۳. پیش درآمد ماهور ۲
۶۸	۰۳:۳۷	۲۴. رنگ ماهور ۲
۷۱	۰۹:۳۶	۲۵. پیش درآمد ماهور ۳
۷۵	۰۷:۰۸	۲۶. پیش درآمد همایون
۷۸	۰۲:۲۴	۲۷. رنگ همایون
۸۰	۰۶:۴۷	۲۸. پیش درآمد بیات اصفهان ۱
۸۳	۰۳:۵۹	۲۹. رنگ بیات اصفهان
۸۵	۰۶:۱۳	۳۰. پیش درآمد بیات اصفهان ۲

نشانه‌ها

علامت‌ها و نشانه‌های مرسوم در کتاب‌های کمانچه‌نوازی مانند آرشه‌های راست و چپ، استاکاتو، لگاتو، اعداد مربوط به انگشت‌گذاری و تعیین موقعیت دست چپ (انواع پوزیسیون) که عموماً از ویلن گرفته شده، در این کتاب به کار رفته است.

بعضی از علائم مانند تریل که در موسیقی دستگامی به آن علت گفته می‌شود، به دلیل تنوع شیوه‌های اجرا در کمانچه‌نوازی، تشریح شده است.

برای تکنیک‌های مشترک با دیگر سازها، حتی‌الامکان از علامت‌های آن ساز استفاده شده است. به دلیل تفاوت‌های اجرایی این تکنیک‌ها برای کمانچه، ناچار توضیح مختصری در مورد هر یک ارائه شده است. مانند اشاره‌های بالا و پائین، درآب و کمان‌های بالا و پائین که از کتاب ردیف میرزا عبدالله نوشته‌ی داریوش طلائی گرفته شده است.

در حرکت‌های ملودیک پائین‌رونده مرسوم است که نغمه‌های میانی با اشاره‌ی بالا اجرا شوند؛ بنابراین برای پرهیز از پیچیدگی نت‌نویسی از نوشتن آنها، جز در موارد ضروری، خودداری شده است.

کوک سیم‌های ساز، مربوط به هر قطعه، در ابتدای قطعه و قبل از میزان‌نما، معرفی شده است. در این کتاب، همچنین از علائم جدید برای برخی تزئینات پرکاربرد استفاده شده مانند قلاب‌ها و پنجه‌کاری که شیوه‌های اجرای آنها تشریح شده است. آنجا که برای یک علامت و تکنیک اجرایی شیوه‌های متفاوت معرفی و ارائه شده است، انتخاب هر یک از آن شیوه‌ها به تئندای قطعه، توانایی و اختیار نوازنده بستگی دارد؛ مثلاً برای اجرای اشاره‌ی پائین هر چه تئندای قطعه بیشتر باشد حالت سوم مشکل‌تر و حالت اول ساده‌تر خواهد بود.

کمان پائین (U) و کمان بالا (N)

کمان پائین تقریباً به گرش تحتانی شباهت دارد با این تفاوت که اولین نغمه در کمان پائین، با تأکید اجرا می‌شود. دو نغمه‌ی دیگر نقش تزئین دارند و با شدت کمتر از نغمه‌ی اول اجرا می‌شوند. این سه نغمه همیشه در یک کمان اجرا می‌شوند. کشش و دیرش دو نغمه‌ی اول قابل تغییر است و به تئندای قطعه و تصمیم نوازنده بستگی دارد.

شکل ۱: کمان پائین

کمان بالا کاملاً معکوس کمان پائین است و تمام ویژگی‌های ذکر شده برای کمان پائین را داراست.

شکل ۲: کمان بالا

نالِه (ه)

نالِه، که با حرف «ه» نشان داده می‌شود، شبیه کمانِ بالا است، با این تفاوت که در اجرای ناله، هر سه نغمه توسط یک انگشت دست چپ نواخته می‌شوند.

شکل ۳: برخی شیوه‌های گوناگون اجرای ناله

تکیه (و)

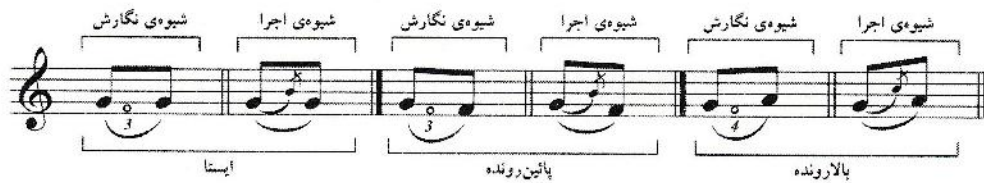
علامت تکیه بین دو نغمه که در یک کمان اجرا می‌شوند، قرار می‌گیرد. تکیه نغمه‌ی تریبی است که در انتهای زمان یک نغمه‌ی ساختاری اجرا می‌شود. در واقع، نغمه‌ی تکیه بین دو نغمه‌ی ساختاری واقع می‌شود و مقداری از زمان نغمه‌ی قبل را دربرمی‌گیرد. نسبت کشش نغمه‌ی تکیه به نغمه‌ی قبل به تندی قطعه بستگی دارد. هرچه نغمه‌ی اول طولانی‌تر باشد، نسبت کشش تکیه به کل زمان آن نغمه کمتر می‌شود. در تندی بالا، نسبت کشش نغمه‌ی تکیه به نغمه‌ی اصلی، یک به دو است (شکل ۴).

زیراین نغمه‌ی تکیه به هر دو نغمه‌ی قبل و بعد از تکیه و حرکت ملودی آن دو نغمه (بالارونده، پائین رونده، ایستا) بستگی دارد. نغمه‌ی تکیه همواره از دو نغمه‌ی اصلی قبل و بعد خود، زیرتر است و در فاصله‌ی دوم از نغمه‌ی زیرتر اجرا می‌شود. آنچه در شکل ۴ ارائه شده شیوه‌ی رایج اجرای تکیه است.

شکل ۴: شیوه‌ی نگارش و اجرای تکیه

اگر فاصله‌ی دیگری، به جز موارد بالا، برای نغمه‌ی تکیه در نظر بگیریم با عدد آن فاصله در کنار علامت تکیه نشان داده می‌شود (شکل ۵).

شکل ۵: شیوهی نگارش و اجرای تکیه

تکیه می‌تواند قبل از اولین نغمه در ملودی نیز قرار گیرد. در این صورت، همانطور که در شکل ۶ نشان داده شده، زمان نغمه‌ی تکیه قبل از زمان نت اصلی خواهد بود.

شکل ۶: تکیه در آغاز

کنده (8)

این حالت اجرائی که در ابتدای نغمه روی می‌دهد، با زمان‌بندی درآب (نغمه‌های زینت قبل از زمان نغمه‌ی اصلی) و تقریباً شبیه کمان‌بالا اجرا می‌شود. انگشت دست چپ حرکتی شبیه به کندن سیم دارد (مضرب زدن یا پیتزیکاتوی دست چپ) که تأکید خاصی ایجاد می‌کند به طوری که می‌تواند جایگزین مناسبی برای درآب باشد. برای نمایش این تکنیک از علامت کندن در کتاب‌های تار و سه تار استفاده شده است.

شکل ۷: اجرای کنده

غلت (tr)

از تکرار متناوب دو نغمه، معمولاً با فاصله‌ی دوم، غلت به وجود می‌آید. ویژگی‌های غلت عبارتند از: (۱) ریتم و زمان‌بندی (۲) نمای ملودی (۳) تعداد نغمه‌های اجرا شده. براساس ویژگی سوم (تعداد نغمه‌های اجرا شده)، می‌توان غلت‌ها را به دو دسته‌ی غلت‌های کوتاه و بلند تقسیم کرد. غلت‌های کوتاه چهارنغمه‌ای و شش‌نغمه‌ای هستند و غلت‌های بلند بیش از شش نغمه. غلت‌های بلند از نظر ریتم و نمای ملودی یکسان و از نظر تعداد نغمات متفاوت هستند. اما غلت‌های کوتاه، به دلیل تفاوت در ریتم و نمای ملودی نغمه‌ها، پیچیده‌تر هستند. به همین دلیل، سه نوع غلت کوتاه در ادامه تعریف و تشریح می‌شود.

رنگ شور

$\text{♩} = 96$

0 3 8 2 « «

7 2 « 2 «

15 2 « 8 U « tr

23 « 2 « 8

29 1. « 2. « « « «

35 2 « 2

43 « 2 « 2

51 « 2 «

57 « « « « « «

رنگ بیات ترکی

$\text{♩} = 96$

10

18

23

29

35

42

49

55

استاد علی اکبر شهنازی، از بزرگ‌ترین و تأثیرگذارترین نوازندگان و آهنگسازان موسیقی کلاسیک ایرانی است. وی از معدود استادان نوازنده است که در تمام گونه‌های موسیقی کلاسیک ایرانی همچون پیش‌درآمد، رنگ، چهارمضراب، ضربی و تصنیف قطعات زیبا و کم‌نظیری ساخته‌اند. برخی از این قطعات همچون پیش‌درآمد شور، دوضربی بیات ترک، پیش‌درآمد ماهور، قطعه‌ی «جنگ» و تصنیف «نسیم سحر» در ابوعطا از شهرت خاصی برخوردار شده و در قالب تکنوازی و گروه‌نوازی مکرراً اجرا شده‌اند. قطعاً شناخت و اجرای این قطعات برای تمام سازهای ایرانی بسیار مفید و ضروری است.

مرکز موسیقی بتهوون شیراز

مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری ماهور
Mahoor Institute of Culture and Arts
www.mahoor.com info@mahoor.com

9 790802 628854